

Een *apotropaean* in het raam: Mythische figuren in Müge Yilmaz' *On Protection*

Müge Yilmaz zoekt met haar werk naar intuïtieve reacties, die voorafgaan aan het rationele begrijpen. Ik loop voorzichtig om de houten, monochroom geverfde silhouetten van menselijke en dierlijke figuren heen die verspreid door de ruimte van Bureau Postjesweg staan. Ik herken uilen met gaten als ogen, een Nikè die half verscholen achter een ander beeld van Lilith staat, een rijtje krabben met symbolen op hun schild gekerfd die daardoor tegelijkertijd prehistorisch en futuristisch aandoen. Op de ramen zijn grote blauwe stickers van mythische dieren aangebracht, als transparante muurschilderingen.

Yilmaz onderzoekt ideeën achter bescherming, met een sterk gevoel voor gemeenschap, overleven en geloof. Haar werk roept daarmee onderbewuste reflexen en reacties op. Zo zijn figuren als de krabben of Lilith in de tentoonstellingsruimte allemaal los van elkaar herkenbaar, maar pas als groep merk je: dit gaat over meer dan 'slechts' mythen. Voor een andere groepstentoonstelling, A Fair Share of Utopia in 2020 in Nest, Den Haag, creëerde zij het werk A Garden of Coincidences: een sculptuur die fungeert als een schuilplaats en is afgeleid van een de oudste tempels in wat nu Turkije heet. Bezoekers konden hier samen en geborgen plaatsnemen tussen steunpilaren gemaakt van boomstammen, onder een dak van geurende planten en bladeren maar ook kronkelende USB-kabels en CD's.

Met dit soort installaties en sculpturen schept Yilmaz atmosferen geïnspireerd door feministische sciencefiction. Allerlei mogelijke toekomst en het verleden bestaan hier naast elkaar in een pluriversum, waarin non-hiërarchische gemeenschap, de zorg voor omgeving en bescherming centraal staan. Naar het concept Three Ecologies door Félix Guattari, voor het observeren van de mentale (subjectieve), maatschappelijke en milieu-ontwikkelingen in een parallelle methode, zet ze beeld en performance in om gestalte te geven aan mogelijke toekomst.

Binnenkort opent jouw tentoonstelling *On Protection* bij Bureau Postjesweg. Allereerst; hoe kwam deze naam tot stand? Wat betekent *protection* voor jouw praktijk?

Het idee voor *On Protection* ontstond al in 2018. Mijn eigen werk mystificeerde mij als het ware, wat erg solipsistisch klinkt; maar ik was sterk gefocust op de zoektocht naar een gemeenschappelijke noemer in elk van mijn projecten. Meestal maak ik volstrekt intuïtieve beslissingen, dus de uitkomst daarvan was deels een raadsel voor het rationele gedeelte van mijn brein. In een staat van reflectie kreeg ik de openbaring dat deze noemer 'protection' was, bescherming. Voordat ik driedimensionaal werk maakte, hield ik mij vooral bezig met fotografie. Dat medium hanteerde ik met het idee om herinneringen te behouden van dingen die bezig waren met verdwijnen, zoals bepaalde eilanden, huizen, het heden, enzovoort. Vanaf dat punt benaderde ik onzichtbaarheid en adaptatie steeds vaker als een manier van beschutting, zoals die gangbaar is binnen het planten- en dierenrijk. Deze vreedzame 'beschermingsmodus' intrigeerde mij, omdat ze in contrast staat met onze menselijke norm van bescherming, als bewapend en afstotend. Zo begon ik met het verweven van deze concepten: een symbolische methode van bescherming. Dit bracht vele andere onderwerpen met zich mee, zoals geloof, verlangen en controle.

***On Protection* refereert onder anderen naar objecten die achter ramen of boven deuren gehangen worden, om een huis te beschermen. Sommige werken zijn als transparante stickers op de ramen aangebracht en vervagen zo de grens tussen de domestieke en publieke**

ruimte, omdat ze van beide kanten te zien zijn. Hoe relateert jouw keuze voor dit motief aan bescherming en het idee om verschillende 'ruimtes' samen te laten vloeien?

In veel culturen worden ideeën over bescherming inderdaad verbonden aan architecturale ruimtes. In al deze gevallen staat de drempel, of de grens, centraal. Bijgeloof is niet uitsluitend eigen aan volksculturen en het huiselijke; als het strooien van zout voor je voordeur en het vragen aan bovennatuurlijke wezens om je huis te beschermen bijgeloof is, is alle georganiseerde religie bijgeloof. Het komt in alle culturen voor, en lijkt daardoor haast een noodzaak. Daarom spreekt het psychologische aspect achter bijgeloof als fenomeen mij aan. De eenvoudige motivatie zou een verlangen om controle kunnen zijn over alles dat wij niet kunnen afdwingen.

Carolyn Nakamura schreef een fantastisch artikel getiteld *Mastering Matters: Magical Sense and Apotropaic Figurine Worlds of Neo-Assyria*, over kleifiguurtjes van de *Abgal* (de zeven wijzen in antiek Mesopotamië) die in rituelen onder huizen werden begraven. Nakamura beschrijft hoe het creëren van kleine figuren de mens een reus doet lijken en hen daarmee in een machtspositie zet. Dat geeft een gevoel van rust. De raamstickers in de tentoonstelling zijn er inderdaad om een drempel als barrière zichtbaar te maken. De intentie is om een symbolisch hyper-beschermd ruimte te creëren.

Sommigen van je *protectors* hebben zich al door de buurt van Bureau Postjesweg verspreid. Hoe verbind je jouw kunstpraktijk met de publieke ruimte en dit specifieke stukje Amsterdam?

De afgelopen tijd is er inderdaad wat 'raamwerk' geïnstalleerd in winkelpuien in de buurt. Dit was tijdelijk, maar een van de lokale ondernemers was er zo blij mee dat ze bij hem permanent blijven hangen. Ik heb deze figuren niet speciaal voor de buurt ontworpen, maar omdat ik dicht bij de Turkse cultuur sta en de taal spreek zorgde dat voor een natuurlijke band met hem en andere bewoners van deze buurt.

Hamsa, of de hand van Fatima, wordt beschouwd als een gemeenschappelijke figuur tussen Turkse en Marokkaanse geloofsovertuigingen. Wat we moeten onthouden is dat deze symbolen lang voor onze naties en grote religies bestonden. De leeuwen-figuren zijn afkomstig van de archeologische site Çatalhöyük en zijn gemaakt tussen 7100 en 5700 v.C. Zelfs het woord Turkije bestond toen waarschijnlijk nog niet.

Yilmaz' sculpturen voor On Protection beelden onder andere mythische figuren af uit verschillende culturen en historische perioden. Allemaal steken ze af in de ruimte van glas, beton en wit door hun duidelijke omtrek en de kleuren waarin ze geverfd zijn, zoals in tinten diepblauw of paars. Dit zorgt tegelijkertijd voor een verstoring van hun transhistoriciteit — wat doen deze karakters samen, hier, in het nu? Ze zijn zo niet slechts een entiteit uit een ver verleden, maar iets dat constant in wording is.

Vanwaar dit bewuste transhistorische perspectief?

Dit raakt aan wat ik net vertelde, over de Turks-Marokkaanse verbinding in de hand van Fatima. Ik relateer sterk aan hun historiciteit en transculturaliteit. Wat mij altijd treft is de overeenkomsten tussen ver verwijderde culturen in afgezonderde tijdspannes. In die zin kunnen we de beelden die ik maak archetypes noemen, niet alleen omdat ze deel uitmaken van het collectieve onderbewustzijn, ook omdat ze patronen herhalen op verschillende locaties.

Je noemt deze beelden archetypen. Hoe breng je deze figuren samen, en laat je hen de expositieruimte of de toeschouwer affecteren?

Velen van mijn sculpturen zijn bijvoorbeeld dubbelaars of hybriden. Opnieuw, zoals Nakamura zegt: *'Hybrids materialize a unity of self and other, human and animal as a strange being that is at once knowable and controllable and unknowable and uncontrollable.'* Dat klinkt mij in de oren als een archetype. Mijn hypothese is in ieder geval dat velen van deze entiteiten uit dezelfde bronnen en dezelfde noodzaak voortvloeien. Echter, op het moment dat ik ze in deze nieuwe, glazen ruimte plaats, verkrijgen zij nieuwe relaties. Mijn rol is daarom meer een *host*, iemand die ze samenbrengt. Zo stel ik me voor dat de *shisha's* (een kruising tussen een leeuw en hond in de Okinawaanse mythologie) metgezellen zijn van de *Apkallu*. De gier en de fenix ook, alleen vliegen ze dan binnen het architecturale frame de tegenovergestelde kant op.

Je noemde de *Akpallu*, de *shisa*, de gier en de fenix al. Ik raakte voor het eerst bekend met je werk voor deze expositie door het zien van een van je vele houten sculpturen van krabben, een duidelijk motief in je werk. Er is een bekend citaat van een evolutionair bioloog die het proces van carcinisatie beschrijft als *'one of the many attempts of nature to evolve a crab.'* Ik moest daaraan denken omdat veel kreeftachtigen uiteindelijk tot krabben evolueren en zo het stevige exoskelet verkrijgen dat hen beschermt tegen vijanden. Hangt de krab in deze tentoonstelling samen met dat motief van bescherming, of is het meer een culturele verwijzing?

Beide! Ik sta versteld van carcinisatie als fenomeen. Op verschillende momenten in tijd evolueren zeker vijf verschillende diersoorten in een krabachtige vorm. Ook dit is een gebeurtenis, vergelijkbaar met de creatie van archetypes, die zich op verschillende momenten en plekken evolueren en een vergelijkbare uitkomst kennen. Een soort convergerende evolutie. Het beeld van de krab zelf is in verschillende culturen inwisselbaar met de scarabee, de schildpad of de kreeft. De metafoor van het beschermende schild is de gemeenschappelijke factor. En niet te vergeten, de krab heeft ook een rol in de klassieke mythologie: Hera stuurde er één om de Hydra te beschermen tegen Hercules, die de krab met zijn voet vermorzelde. Uit dank voor zijn moed maakte Hera van de krab een constellatie in de hemel.

Eind maart opent in Bureau Postjesweg de tentoonstelling *On Protection*, met houten sculpturen, *cutouts* en illustraties als transparante raamstickers van mythologische dieren en figuren. Deze tentoonstelling fungeert ook als een open uitwisseling, of ruilspel. Kleine houten sculpturen mogen worden geruild voor een beschermend object of kunstwerk dat de bezoeker zelf meeneemt.

Müge Yilmaz' kunst en onderzoek presenteert speculatieve narratieven over de toekomst, gedestilleerd door feministische science fiction. Ze is geboren in Istanbul en woont en werkt nu in Amsterdam. Na het behalen van haar MFA in fotografie aan ISIA Urbino, Italië, was zij een *resident artist* aan de Rijksacademie te Amsterdam in 2013 en 2014. Haar werk werd onder andere getoond op de 16e Istanbul Biënnale (2019), de 11e Shanghai Biënnale (2016), PERFORMATIK17 in Brussel

(2017), MUHKA in Antwerpen (2017), Kunst im Tunnel in Düsseldorf (2018) en De APPEL in Amsterdam (2018). Hiernaast was zij *resident artist* in het Asia Culture Center (2016).